

УДК 327::911.3(497.115)(049.3)

Дејан БурсаћИнститут за политичке
студије, Београд**У ПОТРАЗИ ЗА
СРПСКИМ
НАЦИОНАЛНИМ
ИНТЕРЕСОМ****Књига: Миломир Степић,
Косово и Метохија:
Постмодерни геополитички
експеримент**

Тема Косова и Метохије је свакако одредила правац српског политичког дискурса у деценијама за нама. Овај проблем је много шири у свом захвату од простог сукоба два захтева: српског и албанског, историјског и демографског, права и полити-

ке. Па ипак, проблему није често прилажено са научне стране – наратив су стварали медији, политичари, јавност, међународни актери. Књига др Миломира Степића, сарадника Института за политичке студије, покушава да уобличи дискурс у оба поменута аспекта: пре свега, да научним приступом допринесе дуготрајној дебати о узроцима, реалности и последицама косовско-метохијског чвора, али и да квалитативно промени приступ – прилазећи проблему са код нас ретко анализираног полазишта, односно са позиције геополитике и геостратегије. Уосталом, и у самом предговору, аутор примећује латентну појаву „замора Косовом“ у српској јавности, те на основу тога препознаје потребу за научним и мултидисциплинарним приступом овој теми. У том смислу, „Косово и Метохија: Постмодерни геополитички експеримент“ је значајан истраживачки подухват који завређује пажњу не само стручне јавности, већ и свих оних који се баве косовско-метохијским проблемом, али и регионалним и глобалним односима уопште. Аутор се труди да своје тезе уклопи у аспекте регионалних интереса и глобалних тежњи великих сила данашњице, анализирајући тако дати проблем у, за наше поднебље, релативно новом приступу.

Пре подробније анализе текста, читаоцу треба указати да се књига састоји из девет тек-

стова, написаних у раздобљу од 1994. године до данас. Овакав приступ даје нам добар увид у развој ауторове мисли о проблему, али и јасну хронологију дешавања у Србији, на Балкану и шире. Степићев стил је једноставан и лак за читање, што никако не умањује научну вредност текстова. Читаоци ће, без обзира на образовање и информисаност, лако пратити логичко излагање и аргументацију. Своје тврдње аутор немали број пута поткрепљује са фасцинантном количином података. По струци географ, Степић нам са великом прецизношћу објашњава одлике територије Косова и Метохије, што поткрепљује са великим бројем мапа и графичких приказа. Такође, књига често делује прескриптивно и ангажовано. Аутор даје препоруке и активно се укључује у решавање проблема својим предлозима – што свакако додаје нову вредносну димензију целом подухвату.

У уводном тексту, изложена је јасна историјска генеза проблема, кроз коју се упознајемо са интересима локалних, регионалних и глобалних сила – без којих је немогуће увидети целину проблема. Као врстан географ, Степић нам пружа изузетно сликовите приказе конфигурације терена Косова и Метохије, прегршт података о природним и друштвеним богатствима и анализу стратешких предности и недостатака те територије.

Посебно је занимљива хипербола Косова и Метохије као „макротврђаве“, кроз коју аутор показује геостратешки значај овог простора за актере уплетене у косовско-метохијски чвор. Анализира се положај Косова у односу на кључне путне правце, велике луке, мореузе и друге стратешки важне тачке у региону. Смештање Косова и сукоба интереса око њега у такав контекст свакако доприноси бољем схватању узрока, али и последица како историјских, тако и актуелних догађаја. Добро би било када би аутор, можда у неком од наредних издања, освежио анализу и изнео податке о положају ове територије у односу на главне транспортне правце, овај пут оличене кроз недавно систематизовану мрежу паневропских путних коридора, а такође би од користи била анализа односа према планираним нафтоводним и гасоводним правцима – тада бисмо добили потпуну слику о значају Косова и Метохије у модерној геополитици региона и континента.

Од самог почетка књиге приметна је икључива употреба помало архаичног израз „Арбанаси“ када се говори о Албанцима. И сам аутор је у једном од текстова објаснио намеру иза коришћења овог израза. Међутим, константно понављање тог појма, иако терминолошки тачног, изазива – што Степић и сам примећује – вредносне конота-

ције са аспекта политичке коректности, те пред неупућеним читаоцем може да доведе у питање намере и непристрасност аутора. У том смислу, понегде се кроз текстове може назрети изражена дистинкција „нас“ и „њих“. Иако упитно за научни приступ, дихотомија „ми vs. они“ је прихватљивија ако се на Степићеве текстове гледа као на ангажован подухват, који за циљ има да помогне обликовању политике Србије према косовско-метохијском питању.

У наредних неколико текстова, аутор даје геополитичку анализу косовског проблема и балканског простора уопште. Питање Косова смешта у глобални геополитички контекст, у смислу завршетка биполарне поделе у Европи, не искључујући притом из вида историјске корене косовског конфликта. Општеприхваћена теза нам каже да, са падом Берлинског зида, југословенска држава престаје да има значај „тампон зоне“ за велике силе истока и запада – а самим тим, њен распад постаје неминован. Аутор нас води кроз различите геополитичке концепције евроазијског простора, попут односа „територије срца“ и „обода“ (енг. *Heartland* и *Rimland*), а нарочито темељно нам објашњава концепт „шаховске табле“ Збигњева Бжежинског. Управо чињеница да су ови глобални обраци геополитичког понашања

научно примењени и објашњени на примеру Балканског полуострва издваја ову књигу као изузетно значајну. Дат је јасан преглед интересних сфера актера који су са мањим или већим интензитетом учествовали у процесу балканизације, а успут су испитани њихови мотиви и нарочито циљеви. У том смислу, аутор са правом испитује зашто су неки „великодржавни“ пројекти успешнији од других. Одговор на то питање се налази у интересима великих сила, које преферирају геополитичку равнотежу малих и пацификованих народа, што је случај и са Балканским полуострвом. Равнотежа, сматра аутор, најбоље омогућава контролу над овим стратешки значајним подручјем. Битно је поменути да аутор из анализе не искључује ни догађаје у ширем региону, попут уласка Румуније и Бугарске у НАТО и Европску унију.

Аутор такође антиципира будуће догађаје и могуће расплете у веома разноликој, али у исто време свеобухватној и аргументима обogaћеној лепези потенцијалних решења. Тачно је предвиђено институционално дистанцирање, а затим и имплицитно тражење признања Косова од стране Београда у било којој форми, а све зарад давања легитимитета самопроглашеној независности. Додуше, у тексту из 2004. године, аутор је, вероватно под утицајем актуелних

дешавања – односно насиља над српским становништвом – увод за такав чин видео у (пара) војним акцијама албанске стране, а не у преговарачком процесу условљеном зарад наставка европских интеграција (мада се и актуелни вишемесечни инциденти на северу Косова и Метохије свакако могу подвести под предвиђено у књизи). Коначно, вредан део овог рада налазимо у артикулацији потенцијалних геополитичких циљева Србије. Аутор налаже идентификацију кључних актера, начела и глобалних токова, антиципирање будућих кретања и јасно одређивање националног интереса, уз обавезну симбиозу са комплементарним актерима зарад остварења тог интереса. У том смислу, ова књига има велику прескриптивну вредност – не само да Степић покушава да уобличи и представи оно што би требало да буде национални интерес Србије, већ на то додаје и низ тактичних, краткорочних потеза и мера, које би по њему држава нужно требала да изведе како би очувала суверенитет на читавој својој територији.

У завршним поглављима, аутор наставља да перципира потенцијална решења проблема. Један читав текст је посвећен потенцијалној подели Косова и Метохије у различитим модалитетима. Иако је изнео низ позитивних и негативних аргумената, разлога и образложења за овакве могућности, стиче се

утисак да је аутор противник поделе у било ком облику. Он такође упозорава на последице косовске независности по Србију, Балкан и Европу уопште. Коначно, у најскоријем тексту (из 2011. године), наилазимо на вредну хронологију признања једнострано проглашене независности Косова, уз подробну анализу разлога због којих су поједине земље признале независност. Степић анализира албански национални интерес и историјску профилацију спољнополитичке оријентације те нације, која се, у зависности од актуелне ситуације, приклањала Отоманима, Аустријанцима, Италијанима, СССР-у, Кини, панисламском фактору или Сједињеним Државама – а све то у сврху остварења давно прокламованог националног (територијалног) интереса. Уз овакав поглед на успешно вођен менаџмент албанских националних интереса, аутор нас оставља са горким питањима: Зашто Србија никада није тако поступала? Да ли је Србија уопште била у могућности за тако нешто? Степић примећује да српска политичка номенклатура ништа није научила из историјских, али и скорашњих догађаја (распад СФРЈ), те да се поново понаша конфузно – што, по њему, показује и актуелна прихваћена политика „и Косово и ЕУ“. Аутор налази да ће, у оваквом сценарију, прихватање косовске независности постати неизбежно – а актуелни догађа-

ји само потврђују такав став. У закључку, Степић подвлачи да Косово не може бити потпуно независно без пристанка Србије и поново даје препоруке за активно учешће у оспоравању самопроглашене косовске независности – настављајући тако у ангажованом тону, којим је уосталом прожета цела књига.

На овом месту, поново морамо да истакнемо структуру књиге као потенцијални проблем. Иако прати логичку нит, скуп девет текстова из различитих периода (од преко петнаест година) доводи до тога да наилазимо на повремена понављања података и аргумената. Такође, промењени контекст и околности знали су да створе проблем у конституисању аргументације, иако овакав приступ има својих предности – пре свега у упознавању читалаца са мишљењем актуелног тренутка, које није искварено временском дистанцом и накнадном мудрошћу. Аутор свакако има и знања и способности да напише конзистентно дело – целовит рад којим би јасно уобличио свој приступ косовско-метохијском проблему. На овакав подухват могу да га подстакну и најскорији догађаји – попут уласка Албаније у НАТО, саветодавног мишљења Међународног суда правде или тзв. преговора Приштине и Београда. Свакако да је косовско-метохијски чвор далеко од расплета и да ће анализе најскоријих догађа-

ја бити корисне за усмеравање дискурса у будућности. Степић нам је дао фасцинантан преглед географских, демографских, економских, политичких, безбедносних, историјских и психолошких фактора, објаснивши важност територије Косова и Метохије не само за Србе и Албанце, већ и за остале силе у региону и шире. Антиципирао је могућа кретања кључних актера и потенцијалне догађаје у будућности. Сада остаје њему, или неком другом истраживачу, да сумирана знања поново обједини са најновијим догађајима и наново обогати већ формулисани препоруке за артикулацију српског националног интереса у погледу Косова и Метохије. Оваква дела би, без сумње, требало да постану обавезно штиво доносилаца најважнијих државних одлука – како би и научна заједница коначно пронашла своје место у утемељивању државне политике Републике Србије.

